

CHRONIQUE - KRONIJK

4. DOCTORALE PROEFSCHRIFTEN

A. MOMMEN, *Het Belgisch Socialisme. Ontstaan, ontwikkeling en betekenis van het reformisme in de Belgische arbeidersbeweging (1880-1914)*, V.U.B., 1975-1976, promotor : M. Liebman.

Dit proefschrift behandelt de problematiek van de ontwikkeling en de consolidatie van het reformisme in de Belgische socialistische beweging. De officiële partijgeschiedenissen ontkennen over het algemeen niet de reformistische actie van de Belgische Werkliedenpartij (B.W.P.), maar gewagen wel van een "heroïsche periode" in het Belgisch socialisme. Is deze heroiek alleen een mythe of verhult ze de strijd die de toenmalige partijleiders hebben moeten voeren om hun reformistische praktijk, hun conceptie van de politieke en sociale actie van de arbeidersklasse, ingang te doen vinden bij de massa ?

Hierbij komen we dan aan de centrale problematiek : hoe kon het reformisme zich consolideren in de Belgische arbeidersbeweging, ondanks de soms zeer scherpe interne conflicten in de B.W.P., en hoe konden de reformistische leiders uit Brussel en Gent de commandoposten stevig bezet houden ? Behendigheid en tactisch inzicht verklaren dan niet alles.

K. Marx stelde wel dat de arbeidersklasse objectief gezien de enige revolutionaire klasse was na de voltooiing van de burgerlijke revolutie, doch in concreto diende deze arbeidersklasse ook de revolutie te realiseren. In België, zoals in de andere Westeuropese landen, is tot op vandaag de door Marx verwachte revolutie nog niet uitgelopen. Welke factoren verhinderden dan die revolutie ?

Lenin en velen na hem beklemtoonden de rol die het reformisme speelde in het verhinderen van de revolutie en wezen op de nefaste rol die de sociaal-democratische leiders speelden. Het reformisme, aldus Lenin, kon zich doorzetten, doordat de imperialistische bourgeoisie lagen van de arbeidersklasse "corrumpeerde" met de kruimels van de super-winsten uit de koloniën en door het verlenen van betrekkingen aan leden van de arbeidersbeweging zelf. Deze reformistische arbeidersbeweging corrumpeerde dan zelf door het opkomen van een nieuwe laag, nl. de arbeidersbureaucratie.

Deze verklaringen hebben misschien wel een polemische en politiek-praktische waarde, maar zijn geen afdoende bewijsstukken voor het reformisme in de Belgische arbeidersbeweging. Allerhande complexe factoren determineerden de fysionomie van het Belgisch reformisme en van de B.W.P.

1. Het gewicht van de electorale dynamiek bepaalde in grote mate het ageren van de groepen en militanten die in 1885 de B.W.P. hielpen oprichten en tot bloei brachten. Van het veroveren van het algemeen stemrecht werd veel, zonet alles, verwacht. In deze fase mislukten de revolutionaire militanten die zich rond E. Chauvière te Brussel gegroepeerd hadden om de leiding van de Waalse mijnwerkersmassa te veroveren. De progressistische kiesrechtagitatie in de jaren 1881-1884 gaf de ultieme stoot aan de oprichting van een reformistische B.W.P.
2. Behalve de dynamiek van de beweging voor het algemeen stemrecht, drukte de burgerlijke ideologie, vertegenwoordigd in de vrijdenkerij, haar stempel op de B.W.P. Het Belgisch socialisme wilde in de eerste plaats de maatschappij vermenschelijken en geloofde in feite nooit aan de mogelijkheid van een gewelddadige machtsovername. De opposities die zich regelmatig in de schoot van de partij vormden, oefenden vooral kritiek uit op de praktische gang van zaken in de partij, doch slaagden er nooit in om een samenhangende kritiek te formuleren op de partij. Militanten en groepen met een marxistische theorie bleken niet in staat om in de partij enige massa-aanhang te werven, mede doordat de reformistische leiders de discussie konden inperken tot het alternatief "bloedbad of hervorming".
3. Het gewicht van het reformisme manifesteerde zich het meest in de economische organisaties van de partij. De B.W.P. had zich bewust gevormd rond de uitbouw van de coöperatieve verenigingen. Het belang van de commerciële organisaties domineerde het ageren en denken van de meeste partijleiders. Na 1894 bleek dat deze belangenconcentraties zich konden verbinden met de vrij autonoom opererende parlementaire groep. De soms revolutionaire verlangens van de basis werden, mede door het autonomisme van de groepen en de federaties, in de partij opgevangen en getransformeerd tot een aantal ideologische basisthema's : organiseren, moraliseren, disciplineren. Deze basisthema's stonden in het teken van de opvatting dat de arbeidersklasse tot een machtsgroep in de burgerlijke staat diende uit te groeien. Participatie in alle bestuurlijke staatsorganen, op alle niveaus en in alle sectoren, was de strategie om de invloed van de arbeidersbeweging te verstevigen en het re-

formistisch ageren een constante greep op het politieke en sociale gebeuren te verlenen. De periodieke crisisverschijnselen in de B.W.P. ontlenen hun pregnantie aan het objectief onvermogen van de partijleiders om hun beleidslijnen te concretiseren, omdat de bourgeoisie zich in deze periode (tot 1914) heftig blijft verzetten tegen de invoering van het algemeen stemrecht. De steeds weerkerende algemene stakingen zijn dan eerder uitingen van een ongeduldige massa, dan van het bewust willen uitlokken van een politieke crisis door de socialistische leiders.

5. GESCHIEDENIS IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

De plaats van geschiedenis in het rijksonderwijs vanaf 1.9.1976

Allen die van ver of dichtbij met het geschiedenisonderwijs betrokken zijn, herinneren zich nog wel de ludieke of luidruchtige gebeurtenissen en harde protesten van het begin der jaren zeventig in verband met geschiedenis in het rijksonderwijs (nederlandstalige sektor). In grote trekken kwam het hierop neer dat het vak, althans in de observatie- en oriënteringsjaren (de vroegere zesdes, vijfdes, vierdes en derdes) tot de helft werd herleid en in het eerste jaar totaal werd afgeschaft en vervangen door maatschappelijke vorming (respectievelijk 3 u., 2 u., 2 u. en 2 u.). In de determinatiejaren (de vroegere tweedes en eerstes) werd het ondergebracht in de fundamentele optie, sociale (6 u.), samen met 2 u. menselijke aardrijkskunde en 2 u. maatschappelijke vorming. In verband met dit laatste staat in de informatieve brochure "Het vernieuwd secundair onderwijs" 1971 onder de rubriek Opdrachten en ambten, p. 37 : "De cursus maatschappelijke vorming wordt toevertrouwd aan een leraar algemene vakken van om het even welke discipline die daarvoor volgens het inrichtingshoofd het meest geschikt is". Toch werd dit vak rond de zestig à zeventig ten honderd door regenten of licentiaten geschiedenis gegeven. Het V.S.O. werd op 1 september 1970 in drie kernen (Brugge, Vilvoorde en Hasselt) ingevoerd en zo de volgende schooljaren progressief uitgebreid tot op 1 september 1975 alle rijkscholen V.S.O. hadden. Het beeld van het aantal uren geschiedenis en het programma is dus verschillend van school tot school.